

Ks. MARIAN-ALFONS MYRCHA

AMINISTRACYJNY WYMIAR KAR W KOŚCIELE

1. Wymiar i deklaracja kar, podobnie jak i ustanowienie tychże (kan. 2222), może nastąpić drogą postępowania karno-administracyjnego, to jest za pomocą dekretu przełożonego, określonego w kanonistyce „*per modum praecepti*“ lub „*praecepti ad instar sententiae latae*“¹. Na tego rodzaju wymiar lub deklarację kar Kodeks często wskazuje, posługując się terminami: „*per modum praecepti*“ (kan. 1933 § 4), „*ad modum praecepti particularis*“ (kan. 2225), „*ad modum praecepti*“ (kan. 2243 § 1)².

Nakaz wydany poszczególnej osobie (*praecepta singulis data*, kan. 24), może zabraniać lub zobowiązywać ją do pewnych czynności, pod sankcją kary, „*latae sententiae*“, którą zaciąga się z chwilą popełnienia przestępstwa, to jest pogwałcenia nakazu. W tym wypadku przełożonemu pozostaje tylko deklarować karę, o ile to uzna za stosowne (kan. 2223

¹ R o b e r t i F., *De delicti poenis*, Romae 1944, II, 292, n. 257; B e r u t t i Chr., *Institutiones iuris canonici*, VI, *De delictis et poenis*, Taurini—Romae 1938, 82—84, n. 27; V e r m e e r s c h - C r e u s e n, *Epitome*, wyd. 6, Mechlinae—Romae 1946, III, 247, n. 415; M. C. A C o r o n a t a, *Institutiones iuris canonici*, wyd. 4, Taurini—Romae 1955, IV, n. 1700; W e r n z — V i d a l, *Ius Canonicum*, Romae 1951, VII, 215, n. 183.

² Możliwość ustanowienia kar za pomocą nakazu przewidują: kan. 2217 § 1, 3-o; 2244 § 3; 2245 § 2.

Na wymiar kar drogą administracyjną wskazują: kan. 668, 2186 § 1, aczkolwiek w nich nie posługuje się prawodawca terminem „*per modum praecepti*“.

W kan. 2311 § 2 słowo „*praecepti*” użyte jest w szerszym znaczeniu może więc oznaczać i wyrok także. Por. R o b e r t i, II, 292, dop. 3. ,

§ 4). Nakaz może zawierać w sobie także sankcję karną, w postaci zagrożenia karą określoną lub nieokreśloną „ferendae sententiae“. Karę tą może wymierzyć przełożony drogą karno--administracyjną (praecepti ad instar sententiae laetis) za pomocą dekretu, z powodu pogwałcenia nakazu, czyli na skutek popełnionego przestępstwa³.

Administracyjny sposób postępowania zaleca prawodawca przede wszystkim przy wymiarze kar za przestępstwa tajne (delicta occulta), albowiem co do tych przestępstw nie może być wszczęty i przeprowadzony proces karny (kan. 1933 § 1): „Delicta quae cadunt sub criminali iudicio sunt delicta publica“. Zakaz przeprowadzenia procesu karnego przy przestępstwach tajnych pochodzi z woli prawodawcy, celem niedopuszczenia do zniesławienia sprawcy (kan. 2232 § 1, 2223 § 4). Nie może jednak prawodawca zezwolić na bezkarność sprawcy, popełniającego przestępstwa tajne, stąd przewiduje możliwość wymiaru kary drogą postępowania karno-administracyjnego⁴.

Przepis kanonu 1933 § 1 ma w pełni zastosowanie i do deklaracji kar (kan. 2223 § 4, 2232 § 1).

2. Władza. Uprawnionym do administracyjnego wymiaru kary jest przełożony określany w kanonistyce mianem „superior“.

Przez przełożonego (superior) należy tu rozumieć ordynariusza miejscowego (kan. 198 § 2)⁵, a także ordynariusza zakonnego posiadającego władzę jurydykcyjną. Nie można

³ Por. W e r n z-V i d a l, VII, 215, 216, n. 183.

⁴ Por. R o b e r t i, *De delictis et poenis*, 292, n. 257; N o v a l, *De ratione corrigendi et puniendi in iudicio sive extra Iure codicis I. C.*, w *Ius Pontificium*, 1923, (3), 40; M. C. A C o r o n a t a, *Inst. IV*, 11, n. 1750.

⁵ Przez ordynariusza miejscowego należy rozumieć, zgodnie z kan. 198 § 1, poza papieżem, biskupa rezydencjalnego, opata, prałata niezależnego, ich wikariusza generalnego, administratora, wikariusza i prefekta apostolskiego, a także wszystkich, którzy z braku wyżej wymienionych obejmują zarząd w diecezji, opactwie, czy wikariacie apostolskim.

natomiast pod pojęciem „superior“ rozumieć przełożonego zakonnego posiadającego władzę domową (potestatem dominativam). Ci ostatni mogą tylko wydawać nakazy na podstawie ślubu posłuszeństwa (ex voto obedientiae) i nakładać małe kary lub pokuty, zgodnie z konstytucjami i regułami (kan. 595 § 3). Ponadto wolno im, a nawet są zobowiązani, zastosować odpowiednie środki prewencyjne (zaradcze), uniemożliwiające popełnienie przestępstwa. Przełożeni natomiast, którzy nie posiadają władzy jurydykcyjnej nie mogą wymierzać kar, w ścisłym tego słowa znaczeniu⁶.

Administracyjnego wymiaru kar nie może dokonać wikariusz generalny. Wskazuje na to wyraźnie kanon 2220 § 2 „Vicarius generalis sine speciali mandato non habet potestatem infligendi poenas“. Wyjątkowo przysługuje mu to prawo, o ile otrzyma specjalne upoważnienie od ordynariusza miejscowego.

W zasadzie sędzia nie posiada także władzy do administracyjnego wymiaru kar. Wyjątkowo może sędzia wymierzyć karę drogą postępowania karno-administracyjnego, jeśli ma specjalne upoważnienie do takiego postępowania lub gdy działa w granicach własnych kompetencji, przysługujących mu z prawa sądenia⁷.

Przełożony może dokonać wymiaru kary drogą karno-administracyjną — „per modum praecepti“ — podwładnemu, znajdującemu się poza jego terytorium, jak również sam będąc poza swoim terytorium, może ukarać podwładnego, ponieważ nie wykonywuje, w tym wypadku, czynności sądowej (kan. 201 § 3)⁸.

⁶ Tego zdania jest R o b e r t i, *De delictis et poenis*, II, 292, dop. 5. Przeciwny pogląd wypowiada N o v a l, *De ratione corrigendi et puniendi sive in iudicio sive extra iure Codicis J. C.*, *Ius Pontificium*, 1923 (3), 206—210. Z opinią Novala godzi się, aczkolwiek z pewnymi zastrzeżeniami, V e r m e r s c h - C r e u s e n, *Epitome*, III, n. 412.

⁷ Por. R o b e r t i, *De delictis et poenis*, II, 292, n. 257, „non iudex nisi ex speciali mandato aut intra limites propriae competentiae potestatis coercitive“. Roberti, wyd. 3, I, n. 93, II.

⁸ Por. R o b e r t i, *De delictis et poenis*, II, 292, n. 257.

3. **W a r u n k i.** Koniecznymi warunkami uprawniającymi przełożonego do karno-administracyjnego wymiaru kary są: 1-o, pewność popełnienia przez sprawcę przestępstwa (kan. 1933 § 4) oraz — nieprzedawnienia skargi kryminalnej (kan. 2240 i 1703); 2-o, danie oskarżonemu możliwości obrony; 3-o, zachowanie przepisów przewidzianych w Kodeksie prawa kanonicznego⁹.

Pierwsze dwa warunki są wynikiem prawa naturalnego, stąd niespełnienie ich byłoby pogwałceniem tegoż prawa ze strony przełożonego. Obydwa warunki sankcjonuje także i Kodeks prawa kanonicznego. Pierwszy — dotyczący ustalenia popełnionego przestępstwa i jego poczytalności — w kanonie 2233 § 1: „Nulla poena infligi potest, nisi certo constet delictum commissum fuisse et non esse legitime praescriptum“. Żadna kara nie może być wymierzona, jeśli nie zostało stwierdzone popełnienie przestępstwa i nieprzedawnienie skargi kryminalnej. Dla ustalenia powyższych okoliczności koniecznym jest, poza wypadkiem notoryczności, przeprowadzenie dochodzenia pozasądowego (kan. 1939), w kierunku wskazanym w kan. 2233 § 1¹⁰.

Drugi warunek — konieczność dania obrony oskarżonemu — stwierdza kanon 1894, 1-o, i to pod rygorem nieważności dekretu karno-administracyjnego: „sententia vitio sanabilis nullitatis laborat quando: 1-o, legitima defuit citatio“. Udzielenie oskarżonemu prawa obrony ma na celu danie mu możliwości wykazania swej niewinności.

Trzeci warunek przewiduje kanon 2225. Jest nim zachowanie przepisanej prawem formy przy wymiarze administracyjnym kar kościelnych. Kanon brzmi: „...si vero poena latae vel ferendae sententiae inflictata sit ad modum praecepti particularis, scripto aut coram duobus testibus ordinarie declaratur vel irrogetur, indicatis poenae causis salvo praescripto can. 2193“.

⁹ Por. R o b e r t i, *De delictis et poenis*, II, 293; 300, n. 263; W e r n z - V i d a l, VII, 216, n. 183.

¹⁰ Por. R o b e r t i, *De delictis et poenis*, II, 300, n. 263; W e r n z - V i d a l, 216, n. 183.

Kodeks w kanonie 2225 wprowadza podwójną formę: pisemną i ustną. Na tę podwójną formę wskazuje wyrażenie „aut“, użyte przez prawodawcę w kan. 2225. Z wyrażenia „aut“ wnioskujemy, że do ważnego wymiaru lub deklaracji kar, w postępowaniu karno-administracyjnym wystarczy, ażeby dekret wydany był na piśmie (scripto) bez świadków lub ustnie wobec przynajmniej dwóch świadków. Liczba dwóch świadków potrzebna jest nie do ważności dekretu, ale w celach dowodowych (ad probationem). Świadcami mogą być także osoby świeckie ¹¹.

Salucci dochodzi do tego samego wniosku, ale za podstawę rozumowania bierze wyrażenie „ordinarie“, a nie „aut“, użyte także przez prawodawcę w kanonie 2225 ¹². Tego rodzaju rozumowanie nie jest właściwe, jak to słusznie zaznacza Kurczyński ¹³, albowiem słowo „ordinarie“ należy połączyć z wyrażeniem „si poena latae vel ferendae sententiae inflictata sit ad modum praecepti particularis — ordinarie declaretur vel irrogetur, indicatis poenae causis...“. Takiego połączenia wymaga kontekst, z którego wynika, że zwykłym sposobem deklaracji kar „latae sententiae“, nałożonych mocą nakazu szczegółowego (per praeceptum particulare), jest dekret przełożonego a nie wyrok sądowy.

Zarówno, czy będzie zachowana forma pisemna (dekret), czy ustna (wobec dwóch świadków), orzeczenie winno zawierać motywy z podaniem przyczyny wymiaru kary, to jest przestępstwa (kan. 2225). Wyjątek stanowi suspensa „ex informata conscientia“ (kan. 2193). W związku z tym, dekret czy decyzja ustnie wydana wobec dwóch świadków, winna

¹¹ Por. S. C. Ep. et Reg. 11 iun. 1880, art. VIII, Gasparri, *Codicis Iuris Can., Fontes*, IV, n. 2005, str. 1022: „Praeceptum intimatur praevento a cancellario coram Vicario Generali, sive coram duobus testibus ecclesiasticis aut laicis probatae integritatis”.

¹² Salucci, *Il diritto penale secondo il Codice di diritto canonico*, I, 124.

¹³ Por. Kurczyński, *De natura et observantia poenarum latae sententiae*, 135, dop. 3; M. C. A. Coronata, *Institutiones...* IV, 91, n. 1700. Berutti, *Institutiones*, VI, 84, VIII.

zawierać: imię i nazwisko ukaranego, przestępstwo przypisywane sprawcy, z uwzględnieniem wszystkich okoliczności zwiększających lub zmniejszających winę, uzasadnienie prawne i faktyczne oraz decyzję. Dekret winien być podpisany przez przełożonego (superior) wymierzającego karę oraz przez notariusza. Ponadto w dekrecie powinno być uwidocznione miejsce i czas (dzień, miesiąc i rok) wydania dekretu. O wydaniu orzeczenia ustnego wobec dwóch świadków winna być sporządzona przez notariusza relacja w celach dowodowych, ażeby i na podstawie dokumentu można było w przyszłości stwierdzić wymiar i deklarację kar. Sporządzenie powyższej relacji może być dokonane i w późniejszym czasie, ponieważ nie należy ono do istoty ustnego wymiaru kary. Koniecznym jest tu obecność dwóch świadków, którymi mogą być osoby duchowne, jak i świeckie. Konieczność świadków uzasadnia się celami dowodowymi (kan. 24). Za pomocą świadków, wobec których została wydana decyzja, można udowodnić wymiar lub deklarację kar.

Ze względu na to, że w kanonie 2225 prawodawca określając formę karno-administracyjnego wymiaru kar, używa wyrażenia „*ordinarie*“, powstaje pytanie, czy dopuszczalna jest jeszcze inna forma karno-administracyjnego wymiaru lub deklaracji kar?

Roberti, Wernz-Vidal, Cappello mniemają, że w wyjątkowych wypadkach nie wykluczone jest zachowanie i innej formy¹⁴. Teoretycznie rzecz biorąc jest to opinia słuszna, na co wskazuje słowo „*ordinarie*“. Nie mniej jednak, z punktu widzenia praktycznego, należy przestrzegać formy, w wyraźny sposób przewidzianej w kanonie 2225, to jest pisemnej lub ustnej. Przemawia za tym wzgląd na dobro publiczne, którego postulaty realizuje wyżej wymieniona forma, dając w przyszłości łatwość udowodnienia wymiaru lub deklaracji kar, a ponadto wzgląd na okoliczność, że prawodawca domaga się tej samej formy i to pod warunkiem nieważności, przy sto-

¹⁴ R o b e r t i, *De delictis et poenis*, 300, n. 263; Wernz-Vidal, VII, 217, n. 184; C a p p e l l o, *De censuris*, n. 32.

sowaniu zwykłego upomnienia lub nagany sądowej (*correptio iudicialis*, kan. 2309 § 2, 1947). Jeżeli w tym wypadku, prawodawca uważa formę przepisaną prawem za obowiązującą, to należy przypuszczać, że i w innych wypadkach, gdy chodzi o surowszy wymiar kary, nie należy łatwo dyspensować się od wyżej wymienionej formy. Dodać tu należy, że prawodawca w kan. 24 pozbawia wszelkich skutków prawnych nakazy (*praecepta*), przy wydaniu których nie została zachowana przepisana forma (pisemna lub wobec dwóch świadków).

W wypadku zastosowania innej formy, poza wyraźnie wskazaną w kan. 2225, z natury rzeczy wynika, iż musi ona być tego rodzaju, że uwidaczniać się w niej powinien i to w sposób wyraźny, wymiar lub deklaracja kary. Wymaga tego karno-administracyjny wymiar kar, gdzie nie mniejsze formalności i ostrożności muszą być zachowane, jakich domaga się prawodawca przy wymiarze cenzur „*ex informata conscientia*“ lub w procesie administracyjnym (kan. 2168—2194)¹⁵.

Przyjmując wyjaśnienie pierwsze lub trzecie kanonu 2225, o których będzie mowa dalej, można słowu „*ordinarie*“ nadać ścisłą interpretację w tym sensie, że wymiar lub deklaracja drogą karno-administracyjną — „*per modum praecepti*“ — przeciwstawia się tylko procesowi sądowemu, który może być zawsze przeprowadzony, nawet i w wypadku, gdy prawo zezwala na wymiar lub deklarację kar drogą postępowania karno-administracyjnego¹⁶.

Wydany na piśmie dekret lub orzeczenie ustnie, wobec dwóch świadków, winny być ogłoszone oskarżonemu i wypada także, ażeby były one podane do publicznej wiadomości, jeżeli przełożony chce urgować skutki dekretu publicznie, wobec społeczności. Jeżeli chodzi o podanie do publicznej wiadomości treści dekretu i wyroku sądowego, to między nimi zachodzi ta różnica, że publikacji wyroku dokonywa się w za-

¹⁵ Por. R o b e r t i, *De delictis et poenis*, II, 300, n. 263.

¹⁶ Por. R o b e r t i, *De delictis et poenis*, II, 300, 301, nr 263.

sadzie zawsze, podczas gdy publikację dekretu pozostawia się roztropności i uznaniu przełożonego¹⁷.

4. **P r z e d m i o t.** Przedmiotem postępowania karno-administracyjnego są: 1-o, wszystkie przestępstwa tajne (argument a contrario z kan. 1933 § 1); 2-o, przestępstwa publiczne z wyjątkiem tych, co do których prawodawca ustanawia specjalne procesy, jak też i przestępstwa publiczne, za które prawodawca przewiduje kary, które mogą być wymierzone tylko po przeprowadzeniu procesu sądowego. Istnieją więc dwa ograniczenia: jedno natury procesowej — prawodawca przewiduje, odnośnie pewnych przestępstw, specjalne procesy, drugie — ze względu na sankcję karną. Wołą prawodawcy jest, ażeby niektóre cięższe kary wymierzane były tylko drogą postępowania sądowego. Wobec tego wykluczony jest wymiar tych kar drogą postępowania karno-administracyjnego. Kwestia ta wymaga szczególnego omówienia i znajduje ona rozwiązanie prawne w kanonach 2225 i 1931 § 4. W kanonach tych prawodawca postanawia, jakie kary mogą być wymierzane w postępowaniu karno-administracyjnym.

Kanon 1933 § 4 brzmi: „Pokuty, środki karne, ekskomunika, suspensa, interdikt, byleby popełnienie przestępstwa było pewnym, mogą być wymierzane „per modum praecepti extra iudicium“, tj. mocą dekretu w postępowaniu karno-administracyjnym.

Kanon 2225: „Jeżeli kara będzie deklarowana lub nakładana mocą wyroku sądowego, wówczas należy przestrzegać przepisy kanonów, odnoszących się do wydania wyroków sądowych; jeśli natomiast kara „*laetae vel ferendae sententiae*“ nakładana będzie w postępowaniu karno-administracyjnym „*ad modum praecepti particularis*“ — wówczas w zasadzie (ordinarie) na piśmie lub wobec dwóch świadków winna być deklarowana lub wymierzana, z podaniem przyczyny kary. Wyjątek stanowi tu przepis kanonu 2193.

¹⁷ Por. R o b e r t i, *De delictis et poenis*, 301, n 263; W e r n z - V i d a l, VII, 216, n. 183.

Ze względu na doniosłość tych kanonów w kwestii wymiaru kar w postępowaniu karno-administracyjnym, przytaczam je w oryginale.

Kan. 1933 § 4: „Poenitentia, remedium poenale, excommunicatio, suspensio, interdictum, dummodo delictum certum sit, infligi possunt etiam per modum praecepti extra iudicium“.

Kan. 2225: „Si poena declaretur vel infligatur per sententiam iudiciale, serventur canonum praescripta circa sententiae iudicialis pronuntiationem; si vero poena latae vel ferendae sententiae inflictata sit ad modum praecepti particularis, scripto aut coram duobus testibus ordinarie declaretur vel irrogetur, indicatis poenae causis salvo praescripto can. 2193“.

Interpretacja powyższych kanonów wywołała liczne dyskusje i powstanie różnych opinii, o których będzie mowa dalej. Przyczyną powstania różnych poglądów jest niejasność samej ustawy. Kanon 1933 § 4 wyliczając kary, jakie mogą być stosowane w postępowaniu karno-administracyjnym, nie wspomina, czy to wyliczenie jest wyczerpujące, a więc wykluczające wymiar innych kar, poza przewidzianymi w wyżej cytowanym kanonie, czy tylko przykładowe. Z jednej strony można uważać, że wyliczenie to jest wyczerpujące (ekskluzywne).

Konsekwencją takiego stwierdzenia było by to, że nie wszystkie kary, jakie przewiduje Kodeks prawa kanonicznego mogą być wymierzane w postępowaniu karno-administracyjnym, lecz tylko te, o których mówi kanon 1933 § 4. Za takim przypuszczeniem przemawia sam przepis kanonu 1933 § 4, który w przeciwnym razie byłby bezskuteczny, jak też zasada ścisłej interpretacji ustaw karnych, przewidziana w kan. 19, 2219 § 1.: „*In poenis benignior est interpretatio faciendata*“: Z drugiej strony, uwzględniając kanon 2225 należy przyjąć, że wyliczenie kar w kan. 1933 § 4 jest tylko przykładowe, ponieważ kan. 2225 nie wprowadza żadnej różnicy między karami, które mogą być wymierzone tylko w drodze postępowania procesowego, a karami, które mogą być stosowane w postę-

powaniu karno-administracyjnym. Ogólny charakter kanonu 2225 przemawia za nieograniczeniem postępowania karno-administracyjnego, wyłącznie tylko do kar przewidzianych w kan. 1933 § 4. Pogląd ten znajduje potwierdzenie jeszcze w tym, że w Kodeksie prawa kanonicznego znajduje się pokaźna liczba kar znacznie mniejszych od wymienionych w kan. 1933 § 4. A więc kary te mogą być wymierzane drogą karno-administracyjną, aczkolwiek kan. 1933 § 4. o nich nie wspomina, albowiem niezrozumiałym staje się dlaczego cięższe kary można by stosować w postępowaniu karno-administracyjnym, a lżejsze nie. Stąd wynika, że wyliczenie kar w kan. 1933 § 4 jest przykładowe¹⁸. Powstaje więc, na tle interpretacji powyższych kanonów, wątpliwość i to pozytywna (dubium positivum), którą z powyższych opinii należy uznać za słuszną.

Inna trudność, jaka wyłania się na tle interpretacji i pogodzenia wyżej wymienionych kanonów jest tej natury, że dziwnym się wydaje, że do wymiaru kary ekskomuniki drogą sądową, wymaga prawodawca składu trybunału w liczbie 3 sędziów oraz przestrzegania wszystkich formalności, związanych z wydaniem wyroku, podczas gdy do nałożenia tej samej kary ekskomuniki, skąd inąd uważanej przez prawodawcę i wszystkich kanonistów za jedną z najcięższych kar „kościelnych”, w drodze postępowania karno-administracyjnego (kan. 1933 § 4), nie wymaga w ogóle trybunału kolegiального, a upoważnienia jednego tylko przełożonego, przy zachowaniu tylko takiej formalności, ażeby dekret orzekający powyższą karę wydany był na piśmie lub wobec dwóch świadków, jeżeli wymiar tej kary następuje ustnie, przyczym przełożony w obu wypadkach ma wskazać podstawę kary, to jest popełnione przestępstwo. Co więcej, i ta formalność nie jest tak ściśle wymagana i można powiedzieć, nie należy do istoty wymiaru kar w postępowaniu karno-administracyjnym, na co zdaje się wskazywać słowo „ordinarie“, użyte w kan. 2225.

Porównywując kanon 1933 § 4 z kan. 2225 łatwo zauważyć, że i terminologia w kan. 1933 § 4 nie jest ścisła. Słowo „inflige-

¹⁸ Por. Wernz - Vidal, VII, 216, 217, n. 184.

re“ użyte w kan. 1933 § 4 może oznaczać bądź to „constituere“, to jest ustanowienie kary, bądź to „irrogare“, to jest wymiar kary, a właściwie oznacza oba terminy. Za nadaniem podwójnego znaczenia słowu „infligere“ w kan. 1933 § 4 przemawia kan. 2225, który odnosi się do kan. 1933 § 4 i go suponuje. Z tej racji oba kanony winny być łącznie wyjaśnione. W kan. 2225 jest mowa, że mocą dekretu (praeceptum) może być nałożona (inflicta) kara „latae sententiae“, bądź to „ferendae sententiae“ W wypadku, gdy mocą dekretu następuje wymiar kary „latae sententiae“, to ściśle się wyrażając, może tu być mowa tylko o ustanowieniu kary (constitutio), albowiem kary „latae sententiae“ nie wymierza się, tylko się ją zaciąga, ściśle biorąc, wymierza ją prawodawca w chwili ustanowienia kary. Mając powyższe na uwadze trzeba powiedzieć, że słowo „infligere“ w kan. 1933 § 4 oznacza to samo, co „constituere“, jeśli chodzi o kary „latae sententiae“ Przy karach „ferendae sententiae“ słowo „inflicta“ oznaczać będzie to samo, co „irrogata“, ponieważ wymiar pozasądowy karno-administracyjny upodobnia się do wymiaru sądowego kar, na określenie którego używa prawodawca terminu „irrogare“, natomiast zagrożenie karne mieścić się będzie w ustanowieniu kary (constituere)¹⁹.

Nie mniej dziwnym wydaje się samo zamieszczenie kan. 1933 § 4 i kan. 2225 w Kodeksie prawa kan., na co zwraca uwagę Roberti²⁰. Podczas, gdy kanon 1933 § 4, zawierający prawo materialne, znajduje się w IV księdze Kodeksu, omawiającej proces, to kan. 2225 zawierający prawo formalne (procesowe), znajduje się w księdze V Kodeksu, poświęconej materialnemu prawu karnemu.

Trudności powstałe na tle wyjaśnienia i pogodzenia obu kanonów spowodowały powstanie czterech, zasadniczo różniących się między sobą, poglądów.

¹⁹ Por. Wernz - Vidal, VII, 217, n. 184; M. C. A. Coronata, *Institutiones*, IV, 77, n. 1690.

²⁰ Por. Roberti, *De delictis et poenis*, II, 293, dop. 1; Wernz - Vidal, VII, 216, dop. 47.

1. *Opinia pierwsza* wyrażona przez Novala²¹. Wedle tego poglądu w postępowaniu karno-administracyjnym (per modum praecepti) mogą być wymierzone lub deklarowane tylko kary wyszczególnione w kan. 1933 § 4 pod warunkiem, że będą one uprzednio przewidziane w nakazie prawnym. Wynika z tego, że kary ustalone w kan. 1933 § 4 nie mogą być stosowane w tymże postępowaniu karno-administracyjnym, o ile przewidywać je będzie tylko ustawa. Do aplikacji tychże konieczne jest przeprowadzenie procesu karnego (kan. 2225).

Z sankcji karnych, jakie przewiduje kan. 1933 § 4, na nazwę kary, w ścisłym tego słowa znaczeniu, zasługują: ekskomunika, suspensa i interdykt bez względu na to, czy one będą pojęte, jako cenzury (kan. 2243), czy jako kary odwetowe (kan. 2287); środki karne i pokuty nie są karami²².

a) Wedle tej opinii słowo „inflicta“, użyte przez prawodawcę w kan. 2225, oznacza tyle co „statuta“ Ponadto kan. 2225 podaje nie tylko sposób postępowania przy sądowym i karno-administracyjnym wymiarze kar, ale zawiera także i prawo materialne; stanowi bowiem ograniczenie kan. 1933 § 4.

W myśl powyższej opinii, do wymierzenia, czy deklarowania kar przewidzianych w ustawie, wymaga się zawsze procesu karnego. W postępowaniu karno-administracyjnym (per modum praecepti) mogą być wymierzane tylko kary wyszczególnione w kan. 1933 § 4 pod warunkiem, że będą one ustanowione mocą nakazu (per praeceptum). Wynika stąd, że przestępstwa tajne, powstałe na skutek przekroczenia ustawy karnej, nie mogą być karane w postępowaniu karno-administracyjnym, chyba w wypadkach wyjątkowych, gdy zostały wydane nakazy prawne, zaopatrzone w sankcję karną, w postaci wyżej wymienionych kar, a dotyczące przedmiotu uregu-

²¹ Noval, *De ratione corrigendi et puniendi sive in iudicio sive extra iure Codicis J. C.*, Jus Pontificium, 1922 (2), 155, 156; Noval, *De proessibus*, I, n. 755—756.

²² Roberti, *De delictis et poenis*, II, 294, dop. 1.

lowanego prawem. Wydanie takich nakazów jest zawsze możliwe. Wzmacniają one ustawy²³.

Pogląd powyższy jest wynikiem ścisłej interpretacji kan. 1933 § i kan. 2225 i doskonale odpowiada interpretacji ustaw karnych, przewidzianej w kan. 19 i 2219 § 1: „In poenis benignior est interpretatio facienda“. Proces karny daje dużą gwarancję przestrzegania sprawiedliwości przy wymiarze kar. Z tej racji winien być zawsze stosowany, chyba, że prawo w poszczególnych wypadkach wyraźnie będzie postanawiać co innego. Zaniechanie procesu, poza wypadkami wyraźnie wymienionymi w kan. 1933 §4, jeśli nie jest zabronione, to przynajmniej okazuje się wątpliwe — stąd nie powinno być dopuszczalne.

b. Zarzuca się temu pogładowi, że on nie uwzględnia praktyki kurii kościelnych, a co gorsze stoi z nią w sprzeczności. Powszechnie przyjęło się, że kurie wymierzają w drodze postępowania karno-administracyjnego nie tylko kary przewidziane w kan. 1933 § 4, ale także i inne, znane prawu kanonicznemu.

Z punktu teoretycznego można zarzucić temu pogładowi, że przyjęcie jego, w praktyce uczyniło by prawie niemożliwym stosowanie w wielu wypadkach sankcji karnych, jeśli do wymiaru kar, nawet niewielkich, wymagać się będzie przeprowadzenia procesu karnego²⁴.

Noval, na uzasadnienie powyższego poglądu, podaje następujące argumenty. Regułą ogólną jest: każda kara, w ścisłym tego słowa znaczeniu, bez względu na to, czy ona będzie karą odwetową, czy poprawczą, winna być wymierzana i deklarowana za pomocą procesu karnego, chyba, że wyraźnie co innego będzie postanowiło prawo. Powyższe twierdzenie znajduje oparcie w kan. 1933, nakazującym stosować sankcje karne za pośrednictwem procesu chyba, że wyraźnie inaczej postanawia prawodawca, co ma miejsce w § 2 tegoż kanonu,

²³ Por. Roberti, *De delictis et poenis*, II, 294, n. 239; Noval, *De ratione corrigendi et puniendi...* Ius Pontificium, 1922 (2), 148—156.

²⁴ Por. Roberti, *De delictis et poenis*, 294, n. 259.

odnośnie przestępstw duchownych, wymienionych w kan. 2168—2194, jak też przestępstw polegających na pogwałceniu nakazów prawnych. W tym ostatnim wypadku wolno, zgodnie z kan. 1933 § 4, wymierzyć kary w postępowaniu karno-administracyjnym (*per modum praecepti*), to jest z pominięciem procesu karnego. Potwierdza je i kanon 2225, w którym, jako regułę, przyjmuje prawodawca podwójny sposób wymiaru i deklaracji kar: „*per sententiam*“, tj. drogą procesu karnego i „*per modum praecepti*“ tj. w formie orzeczenia pozasądowego. Innym argumentem jest uzasadnienie wymiaru kary. Kara może być wymierzona wówczas, kiedy zostały stwierdzone podstawy jej wymiaru tj. przestępstwo rozpatrywane z punktu widzenia obiektywnego, jak i subiektywnego, ponadto uwzględniona proporcjonalność kary do popełnionego przestępstwa, cel wymiaru kary, to jest poprawa przestępcy lub odwet (kan. 2215). Wszystkie powyższe okoliczności mogą być dokładnie rozpatrzone i stwierdzone jedynie w procesie karnym.

Niektóre kary mogą, a inne winne być nakładane i deklarowane poza procesem sądowym. Co się tyczy pierwszej kwestii, to mamy wyraźny przepis kanonu 1933 § 4 i 2225, zezwalający na tego rodzaju wymiar kar. Jeśli chodzi o drugą sprawę, to mogą zaistnieć wypadki, w których postępowanie procesowe nie jest konieczne do stwierdzenia przestępstwa i jego sprawcy a dobro publiczne wymaga wymiaru kar, wówczas i bez postępowania procesowego może nastąpić wymiar tychże, w drodze postępowania karno-administracyjnego (*per modum praecepti*)²⁵.

Poza sądem tj. w postępowaniu karno-administracyjnym mogą być karane tylko przestępstwa pewne, które polegają na przekroczeniu nakazu prawnego. Przed wymiarem kary, za tego rodzaju przestępstwa winien być przeprowadzony proces, który w kanonistyce nosi nazwę „*per modum praecepti*“. Środkami karnymi, jakie mogą być stosowane w postępowaniu

²⁵ Nov a 1, *De ratione corrigendi et puniendi sive in iudicio sive extra iure Codicis J. C.* w *Jus Pontificium*, 1923 (3), 204, 205.

„per modum praecepti“ są: pokuty, środki karne i cenzury, a także interdikt i suspensa, jako kary odwetowe. Przy wymiarze powyższych kar ma być utrzymana proporcja raczej z naruszonym nakazem, niż z ustawą, która była okazją wydania powyższego nakazu. Jest to teza, jaką stawia Noval²⁰ i udowadnia ją w następujący sposób:

Przedmiotem procesu karno-administracyjnego (per modum praecepti) są przestępstwa polegające na przekroczeniu nakazu partykularnego, nie są natomiast przestępstwa tajne (delicta occulta), polegające na przekroczeniu ustawy. Do takiego mniemania, zdaniem Novala, upoważnia kanon 1933, w którym prawodawca zaznacza, jakie przestępstwa mogą być przedmiotem procesu karnego, a jakie — postępowania karno-administracyjnego (per modum praecepti). W § 1 tegoż kanonu prawodawca stwierdza, że w postępowaniu sądowym winne być karane przestępstwa publiczne, nie dodaje natomiast prawodawca, jak by to się na pierwszy rzut oka wydawało, że w postępowaniu karno-administracyjnym należy ścigać przestępstwa tajne, ale przestępstwom publicznym przeciwstawia przestępstwa polegające na pogwałceniu nakazu partykularnego. Te ostatnie są w zasadzie przestępstwami tajnymi, lecz mogą być także i przestępstwami publicznymi, nie mniej jednakże jest wolą prawodawcy, ażeby one były ścigane w postępowaniu karno-administracyjnym. Zauważyć należy, że przełożony wymierzając lub deklarując karę za pogwałcenie nakazu partykularnego, zmierza wprost do ukarania dwóch wykroczeń (transgresiones), za naruszenie nakazu wy-

²⁰ Noval, *De ratione corrigendi et puniendi sive in iudicio sive extra Jure Codicis J. C.* w *Jus Pontificium*, 1922 (2), 155, 156: „Extra iudicium et regulariter non in iudicio, quia ex se et ordinario occulta, puniri possunt delicta certa, quae consunt praecipue et essentialiter in transgressione praecepti particularis; sed puniri possunt tantum servato processu, qui dici potest per modum praecepti, et infligendo aut declarando poenitentias, remedia poenalia et ceusuras, necnon interdictum et suspensionem, etiam tamquam poenas vindicativas, omnes autem proportionatas gravitati transgressionis praecepti, potius quam legis transgressioni, quae praecepto causam dedit”.

danego przez siebie i ubocznie (indirecte), do wymierzenia kary za pogwałcenie ustawy, będącej przyczyną wydania nakazu.

Przestępstwa stwierdzone (delicta certa) bez względu na to, czy będą one publiczne, czy tajne. Na wymóg ten wskazuje zarówno kanon 1946 § 2, 3—., który nakazuje uprzednie przeprowadzenie śledztwa, zanim nastąpi oskarżenie sprawcy o popełnienie przestępstwa, jak i kan. 2233 § 1 zabraniający wymiaru kary, o ile przestępstwo nie zostanie stwierdzone. Podkreślić należy, że pewność (certitudo) dotyczyć ma naruszenia nakazu (transgressionem pracepti) i ona w zupełności wystarczy. Innymi słowy wymaga się, ażeby było przestępstwo pewne, wynikłe z pogwałcenia nakazu, przytem zaistnieć w nim muszą wszystkie elementy obiektywne, jak i subiektywne przestępstwa, to jest bezprawie karne, jak i wina po stronie sprawcy. Nie wymaga się natomiast pewności o naruszeniu przez sprawcę ustawy, będącej okazją wydania nakazu zabraniającego lub nakazującego czegoś, co wyrażone jest w ustawie. Przemawia za tym kan. 2310, w myśl którego nakaz powinno uprzedzać upomnienie i nagana (correptio). Zgodnie z kan. 2307, do zastosowania upomnienia wystarczy niebezpieczeństwo (periculum) popełnienia przestępstwa, albo poważne podejrzenie o popełnieniu przestępstwa (gravis suspicio), a wedle kan. 2310 po bezskutecznym upomnieniu lub naganie, albo gdy nie należy spodziewać się, ażeby one dały pozytywne wyniki, przełożony może wydać nakaz (praeceptum). Nie wymaga tu prawodawstwa żadnej pewności o naruszeniu ustawy. Wystarczy więc pewność, że nakaz został pogwałcony ²⁷.

2. *Dru ga o pin ia.* W postępowaniu karno-administracyjnym (per modum pracepti) mogą być wymierzone lub deklarowane kary wymienione w kan. 1933 § 4 bez względu na

²⁷ *Nov a l, De ratione corrigendi et puniendi... Jus Pontifitium, 1922, (2), 156: „nulla alia certitudine requisita a legislatore de violatione legis, datur praeceptum. Certitudo igitur quae requiritur, respicit actum impositioni pracepti posteriorem, idest violationem pracepti”.*

to, czy będą one ustanowione mocą nakazu, czy ustawy. Wynika stąd, że inne kary poza wyszczególnionymi w kan. 1933 § 4 mogą być wymierzane lub deklarowane wyłącznie tylko drogą postępowania procesowego. Opinię tą, aczkolwiek nie w tak wyraźny sposób, wyraża Cappello²⁸.

Powyższemu pogładowi zarzuca się, że z punktu widzenia teoretycznego nierozsądnym jest domagać się przeprowadzenia procesu karnego do wymiaru niektórych kar lekkich, dlatego tylko, że nie ma o nich wzmianki w kan. 1933 § 4, a jednocześnie zezwalać na wymiar administracyjny kar ciężkich, jakimi są: ekskomunika, suspensa, interdykt. Ponadto opinia powyższa stoi w sprzeczności z praktyką kurii kościelnych, które wymierzają i deklarują kary mniejsze drogą karno-administracyjną, aczkolwiek nie ma o nich mowy w kan. 1933 § 4²⁹.

3. Trzecia opinia. W postępowaniu karno-administracyjnym (*per modum praecepti*) mogą być wymierzane i deklarowane kary określone w kan. 1933 § 4, o ile tego rodzaju kary będą przewidziane w ustawie; ponadto — wszystkie inne kary w wypadku, gdy będą ustanowione w nakazie prawnym — „*per praeceptum ad instar legis*“.

Pogląd ten podziela: Chelodi, Vermeersch-Creusen, Michiels, Muniz, a także i Cappello³⁰.

a) Według tej opinii kan. 2225, poza prawem procesowym, zawiera także i prawo materialne, a ponadto uzupełnia on kanon 1933 § 4. Zgodnie z powyższym poglądem następujący sens należało by nadać kanonowi 2225: jeśli kara ustanowiona jest (statuta) mocą nakazu — „*per praeceptum*“ (Kodeks

²⁸ Cappello, *De censuris*, n. 76.

²⁹ Por. Roberti, *De delictis et poenis*, II 295, n. 260.

³⁰ Chelodi, *Jus poenale*, n. 25; Vermeersch-Creusen, *Epitome*, III, n. 415.

M i c h i e l s, *De reservatione censurae latae sententiae praecepto peculiari adnexae*, *Ephemerides Theol. Iovan.*, 1927 (4), 191; Muniz, *Procidimientos*, III, 47, n. 59.

Cappello, *De censuris*, n. 14 i 76.

określa ją mianem „*inflicta per praeceptum*“), zwykle wymierzana i deklarowana jest drogą postępowania karno-administracyjnego (*per modum praecepti*)³¹. Czas przeszły (*inflicta sit*) zdaje się wskazywać moment ustanowienia kary, z tej racji pod słowem „*inflicta sit*“, należy rozumieć „*constituta sit*“, ponieważ Kodeks często posługuje się nieścislými terminami, np. w kan. 2220 słowo „*infigere*“ zostało bezsprzecznie użyte w znaczeniu „*constituere*“. Podobnie rzecz się ma i w kan. 2225. W związku z powyższym kanon 2225 winien mieć następujące brzmienie“... *si poena statuta sit per praeceptum, et infligatur ad modum praecepti particularis, scripto aut coram duobus testibus declaretur vel irrogetur, indicatis poenae causis salvo praescripto can. 2193*“³².

Różny sposób postępowania — sądowy lub karno-administracyjny — zależnie od tego, czy kara ustanowiona jest mocą ustawy, czy nakazu, ma uzasadnienie w wymogach praktyki, domagającej się skutecznych sposobów zaradzenia wypadkom partykularnym, dla których wydane były nakazy, które zresztą ze względu na to, że są dostatecznie znane nie wymagają dłuższego badania sądowego, stąd też mogą być rozstrzygane w postępowaniu karno-administracyjnym.

Jakie kary mogą być ustanowione mocą nakazu i wymierzone drogą karno-administracyjną, będzie o tym mowa dalej. Ogólnie mówiąc mogą być ustanowione i aplikowane „*per praeceptum*“ kary mniejsze, raczej dyscyplinarne, jak też kary, które by miały charakter środków zabezpieczających.

b) Pogląd wyżej przedstawiony jest szerszy w porównaniu z poprzednimi i zbliża się do praktyki kurii kościelnych, które zwykle wymierzać i deklarować drogą karno-administracyjną (*per modum praecepti*) wszystkie mniejsze kary, przewidziane w Kodeksie prawa kanonicznego, aczkolwiek nie wyszczególnione w kan. 1933 § 4³³.

³¹ Por. R o b e r t i, *De delictis et poenis*, 295, 296, n. 261; M i c h i e l s, *De reservatione censurae latae sententiae praecepto peculiari adnexae*, *Ephem. theol. lovan.*, 1927 (4), 191.

³² Por. R o b e r t i, *De delictis et poenis*, II, 296, dop. 1.

³³ Por. R o b e r t i, *De delictis et poenis*, 296, n. 261.

4. Czwarta opinia. Wszystkie kary bez względu na to, czy są ustanowione mocą ustawy, czy na podstawie nakazu (praeceptum) mogą być deklarowane i wymierzane drogą postępowania karno-administracyjnego, za wyjątkiem tych wypadków, w których Kodeks prawa kanonicznego wyraźnie wymaga przeprowadzenia procesu karnego (kan. 2225, por. 1933 § 4).

Pogląd powyższy wypowiadają: Roberti, Wernz-Vidal³⁴, a dzielają go w zasadzie także: Cappello, Cabrerros, Bączkowiec-Baron³⁵ oraz wielu innych kanonistów.

Pogląd ten jest zbliżony do opinii drugiej, ponieważ w myśl ich, w kanonie 1933 § 4, zawarte jest prawo materialne, natomiast formalne — w kanonie 2225. Pod tym względem obie opinie są zgodne. Różnica między nimi uwidacznia się w tym, że wedle poglądu czwartego prawodawca, w kan. 2225, wprowadza podwójny sposób wymiaru kar kościelnych: sądowy i karno administracyjny i to bez względu na to, czy kary będą ustanowione mocą ustawy, czy nakazu prawnego. Na te dwa sposoby wymiaru kar kościelnych, zdaniem zwolenników tej opinii, zdaje się wskazywać także i kan. 2217 § 1, 3-o. Wedle natomiast opinii drugiej drogą postępowania karno-administracyjnego mogą być wymierzane tylko kary wskazane w kan. 1933 § 4. Zgodnie z powyższym poglądem, pod słowem „infligere“, użytym w kan. 2225, należy rozumieć „applicare“. Do takiego mniemania upoważnia przede wszystkim połączenie słowa „infligere“ ze słowami „ad modum praecepti particularis“, wskazujących właśnie na karno-administracyjny wymiar kar. Nie obala tego rozumowania czas przeszły, zastosowany przez prawodawcę w kan. 2225 (inflicta sit), ponieważ

³⁴ Roberti, *De delictis et poenis*, II, 296, 297, n. 262; Wernz - Vidal, VII, 218, n. 185.

³⁵ Cappello, *Irrogatio poenae per modum praecepti extra iudicium*, w *Period. de re mor. can.*, liturg., 1930, (19), 36—38; Cabrerros *El praecepto penal*, w *Illustr. del clero*, 1929, (23) 361—363; 1930, (24), 36—39); Bączkowiec - Baron, *Prawo kanoniczne*, II, 469, n. 749.

wedle tego poglądu, pod wyrażeniem „*inflicta sit*“ należy rozumieć „*infigatur*“³⁶.

Pogląd ten jest zgodny z praktyką kurii diecezjalnych i kongregacji rzymskich, które dość często drogą postępowania karno-administracyjnego (*per modum praecepti*) wymierzają kary, ustanowione przez prawodawcę w Kodeksie prawa kanonicznego, a nie wyszczególnione w kan. 1933 § 4. Z praktyką Kurii Rzymskiej trzeba się liczyć tym więcej, iż ona może stać się źródłem uzupełniającym prawo kanoniczne, w wypadku zaistnienia luk prawnych. W myśl bowiem kanonu 20 „*si certa de re desit expressum praescriptum legis sive generalis sive particularis, norma summenda est... a stylo et praxi Curiae Romanae*“. Niewątpliwie, w tym wypadku, istnieje luka prawna. Za przyjęciem powyższego poglądu, dodaje Roberti³⁷, przemawia także i praktyka, istniejąca przed Kodeksem prawa kanonicznego, która w zasadzie była taka sama, z jaką obecnie spotykamy się w Kurii Rzymskiej i kuriach diecezjalnych.

Zarzucić można temu pogładowi, że nie liczy się on z naturalną potrzebą przeprowadzenia procesu karnego, w celu wymierzenia kar. Na zarzut ten odpowiada Roberti³⁸, że wymóg przeprowadzenia procesu karnego nie jest bezwzględny i prawo z tego obowiązku może zwolnić zwłaszcza, gdy chodzi o mniejsze wykroczenia i wobec tego o stosowanie niewielkich sankcji karnych, a dobro publiczne domagać się będzie szybszego działania.

Pogląd ten rozszerza uprawnienia ordynariusza, albowiem wyłącznie od jego uznania zależeć będzie, czy wymiar i deklaracja kar ma nastąpić drogą procesu karnego, czy — postępowania karno-administracyjnego. Uprawnienie to jednak nie jest absolutne. Znajduje ono pewne ograniczenia. I właśnie, znowu odnośnie owego ograniczenia ordynariuszy zarysowuje

³⁶ Por. Roberti, *De delictis et poenis*, II, 297, n. 262.

³⁷ Roberti, *De delictis et poenis*, II, 297, n. 262: „Ultimo notamus hanc substantiliter fuisse praxim vigentem ante Codicem”.

³⁸ Roberti, *De delictis et poenis*, II, 297, n. 262.

się różnica między niektórymi kanonistami — zwolennikami powyższego poglądu.

Cappello³⁹, biorąc pod uwagę kan. 2191, § 3, 3—o, uzasadniający postępowanie „ex informata conscientia“, przeprowadza analogię między kan. 2225 a kan. 2191 § 3, 3—o. Autor wychodzi z założenia, że te same racje winne uzasadniać postępowanie karno-administracyjne, a wobec tego pominięcie procesu karnego, jakie upoważniają ordynariusza do przeprowadzenia postępowania „ex informata conscientia“ i tą drogą wymiaru kar za przestępstwa publiczne. Z tej racji wymiar, czy też deklaracja kar drogą postępowania karno-administracyjnego jest dopuszczalny (per modum praecepti), jeśli przeprowadzenie procesu karnego jest niemożliwe, albo staje się bezużyteczne lub też może okazać się szkodliwe dla dobra dusz, z powodu powstania zgorzenia lub wynikłej stąd szkody.

Z poglądem tym nie zgadza się Roberti⁴⁰, twierdząc że ograniczenie podane przez Cappellę jest niepewne, a ponadto powstaje pytanie czy może tu mieć zastosowanie analogia. Postępowanie „ex informata conscientia“ uzasadniają szczególne racje i może wydawać się wątpliwym, czy te same szczególne racje mogą usprawiedliwiać zaniechanie procesu karnego, a zezwalać na postępowanie karno-administracyjne? Powstaje wątpliwość, czy w ogóle może być zastosowana analogia między postępowaniem „ex informata conscientia“ a procesem karnym. Wysunięcie powyższych wątpliwości przez Robertiego, jest moim zdaniem słuszne. Nie można bowiem stosować analogii między zasadą a wyjątkiem. Wymiar kar „ex informata conscientia“ jest wyjątkiem w stosunku do normy ogólnej, jaką jest proces karny.

Słusznie więc Roberti odrzuca pogląd Cappell'ego. Ograniczenie uprawnień ordynariusza, w przeprowadzeniu postępowania karno-administracyjnego, widzi tenże autor jedynie w wyraźnej woli prawodawcy, tj. w wypadkach, gdy Kodeks prawa kan. wyraźnie domaga się przeprowadzenia procesu

³⁹ Cappello, *Irrogatio poenae per modum praecepti extra iudicium*, w *Period. de re mor. can. liturg.* 1930 (19), 36—38.

⁴⁰ Roberti, *De delictis et poenis*, 298, n. 262.

karnego, a więc tym samym wyeliminowania postępowania karno-administracyjnego. Wypadki te przewiduje prawodawca w kan. 192 § 2, 2303 § 3, 2304 § 1. Pogląd ten wyraża także i Wernz-Vidal⁴¹.

a) Kodeks wymaga procesu sądowego i to pod rygorem nieważności (absolute), do wymierzenia kary pozbawienia beneficjum nieusuwalnego (pro privatione beneficii inamovibilis). Kanon 192 § 2, brzmi: „*Si agatur de officio inamovibili, Ordinarius nequit clericum privare, nisi mediante processu ad normam iuris*“. Do wymierzenia powyższej kary, zgodnie z kan. 1576 § 1, 1—o, Kodeks wymaga trybunału kolegialnego, w składzie 3 sędziów⁴²).

Inne ograniczenia przewiduje prawodawca w kan. 2142—2194. Sankcje karne przewidziane w kan. 2168—2194, za niektóre przestępstwa duchownych, wymagają przeprowadzenia procesu administracyjnego. Wynika stąd, że powyższe kary nie mogą być wymierzone drogą postępowania karno-administracyjnego (per modum praecepti)⁴³.

b) Kodeks postanawia w kan. 2303 § 3, że kara depozycji, w kan. 2304 § 1 — kara degradingacji i w kan. 2305 § 2 — kara pozbawienia na zawsze noszenia szat duchownych, mogą być wymierzone tylko w wypadkach wyraźnie wskazanych w prawie. Ponadto prawodawca wymaga w kan. 1576 § 1, 2—o do wymiaru powyższych kar, składu trybunału w liczbie 5 sędziów⁴⁴. Stąd wynika, że tego rodzaju kary nie mogą być wymierzane w postępowaniu karno-administracyjnym (per modum praecepti). Powyższe rozumowanie potwierdza jeszcze jeden argument, zaczerpnięty z kan. 192 § 2, wykluczający postępowanie karno-administracyjne, ponieważ tego rodzaju kary pociągają za sobą pozbawienie beneficjum nieusuwalnego, któ-

⁴¹ Wernz-Vidal, VII, 217, 218, n. 185.

⁴² Por. Wernz-Vidal, VI, *De processibus*, Romae 1949, 722—747.

⁴³ Por. Roberti, *De delictis et poenis*, II, 298, n. 262: „Ergo in his casibus poenae simpliciter per modum praecepti irrogare nequeunt”.

⁴⁴ Por. Wernz-Vidal, VII, 392—417.

rej to kary wymiar może nastąpić jedynie drogą procesu karnego ⁴⁵.

c) Przeciwnie, Kodeks wyraźnie zezwala w kan. 1933 § 4 na wymiar lub deklarację drogą postępowania karno-administracyjnego (*per modum praecepti*), a więc z pominięciem procesu karnego, kar: ekskomuniki, suspensy i interdyktu. Ze względu na to, że Kodeks używa tu wyrażenia ogólnego i nie wprowadza żadnego rozróżnienia, to suspensa i interdykt mogą być wymierzane lub deklarowane „*per modum praecepti*“, bez względu na to, czy są one karami odwetowymi, czy cenzurami. Z powyższego uprawnienia przyznanego w kan. 1933 § 4, można wyciągnąć wniosek: jeżeli kary ciężkie, jak ekspokunikę, suspensę i interdykt pozwala prawodawca wymierzać w postępowaniu karno-administracyjnym, to tym bardziej kary mniejsze mogą być wymierzane lub deklarowane „*per modum praecepti*“ ⁴⁶.

5. Wnioski. Cóż o owych opiniach należy powiedzieć? Która z nich ma większe uzasadnienie? Przede wszystkim należy zwrócić uwagę na to, że zasadniczo są tu dwie przeciwstawiające się sobie opinie, to jest — pierwsza i czwarta. Druga i trzecia zajmują pośrednie miejsce między owymi krańcowymi poglądami. Moim zdaniem należy wypowiedzieć się za czwartą opinią, a to dla racji wyżej przytoczonych na jej uzasadnienie, a ponadto, że jej przyjęcie ułatwia i to w sposób skuteczny ściganie wszystkich przestępstw, a więc także i tajnych, które zgodnie z kan. 1933 § 1 nie mogą być przedmiotem procesu karnego. Przyjmując ten pogląd, przestępstwa tajne mogą być ścigane i karane nie tylko suspensą „*ex informata conscientia* (kan. 2186—2194) ⁴⁷, lecz także w postępowaniu karno-administracyjnym (*per modum praecepti*), które winno mieć pierwszeństwo przed wymiarem kar „*ex informata conscientia*“. Za tego rodzaju rozumowaniem wypowiada się i No-

⁴⁵ Por. Roberti, *De delictis et poenis*, II, 298, n. 262.

⁴⁶ Por. Roberti, *De delictis et poenis*, II, 299, n. 263: „*A fortiori videntur posse irrogeri vel declari per modum praecepti poenae minorae*”.

⁴⁷ Por. Roberti, *De delictis, et poenis*, II, 297, dop. 1.

val, który przecież jest zwolennikiem pierwszej opinii. Wedle tegoż autora, jeżeli przestępstwo jest tajne, wówczas jedynym sposobem ścigania sprawcy jest postępowanie karno-administracyjne (per modum praecepti). Przy przestępstwach publicznych normą obligatoryjną jest przeprowadzenie procesu karnego. W wypadku, gdy to jest niemożliwe lub niewskazane (por kan. 2191 § 3, 2186 § 2), winien ordynariusz zastosować postępowanie karno-administracyjne zanim sięgnie do suspensy „ex informata conscientia“. Racja jest w tym, że proces „ex informata conscientia“ jest nadzwyczajną formą prawną, która ma zastosowanie wówczas, gdy nie może być przeprowadzony: ani proces karny, ani postępowanie karno-administracyjne ⁴⁸.

W związku z powyższym, moim zdaniem, należy przyjąć następujące zasady:

1) Kary: degradacji, depozycji, pozbawienia na stałe noszenia szat kapłańskich, pozbawienia beneficjum nieusuwalnego mogą być wymierzane tylko po przeprowadzeniu procesu karnego (kan. 192 § 2, 1576 § 1, 1—o; 2303 § 3, 2304 § 1, 2305 § 2).

2) Sankcje karne przewidziane w kan. 2142—2194 mogą być zastosowane, przy zachowaniu przepisów przewidzianych w tych kanonach, tj. po przeprowadzeniu procesu karno-administracyjnego.

3) Kary przewidziane za przestępstwa zastrzeżone kompetencji św. Officjum, mogą być wymierzane i deklarowane wyłącznie wedle zasad właściwych dla postępowania św. Officjum (kan 1555 § 1).

4) Wydalenie z zakonu uregulowane jest w Kodeksie specjalnymi normami, które należy przestrzegać, w tym wypadku, pod rygorem nieważności (kan. 649 i nast., 654—66).

5) Wszystkie inne kary przepisane ustawą, czy nakazem, w szczególności pokuty, środki karne, ekskomunikę, suspensę,

⁴⁸ Por. N o v a l, *De ratione corrigendi et puniendi sive in iudicis sive extra iure codicis J. C.*, Jus pontificium, 1923 (3), 40: „processus ex informata conscientia non est iuris norma processualis, hoc sensu quod nequit adhibere quando servari possunt processus iudicialis aut ad modum praecepti, sed est iuris norma extraordinaria”.

interdykt, można nałożyć, względnie deklorować, gdy chodzi o kary „latae sententiae“, w formie orzeczenia karno-administracyjnego (per modum praecepti particularis), pod warunkiem jednak, że przestępstwo jest pewne a prawo skargi nie uległo przedawnieniu. Do takiego mniemania upoważnia nas kan. 1933 § 4, 2225, 2233 § 1.

Należy ubolewać, jak to słusznie podkreśla Roberti, że prawodawca nie określił jaśniej wymiaru i deklaracji kar „per modum praecepti“⁴⁹. Ze względu na niejasność Kodeksu w tej materii pożądane jest autentyczne wyjaśnienie Papieskiej Komisji Interpretacji Kodeksu i to tym więcej, że wymiar kar należy do najżywotniejszych funkcji w Kościele. Stąd przepisy regulujące tę kwestię winne być jasne i niebudzące żadnych wątpliwości.



⁴⁹ Por. Roberti, *De delictis et poenis*, 299, n. 262.